

La lliçó nipona

L'eurozona es recupera lentament del terratrèmol econòmic i financer, amb decisions que s'han revelat encertades i d'altres que han estat errònies. Però assistim a la 'japonització' d'Europa pel que fa a baixa productivitat i demografia com a condicionants de la nova economia que neix? Hem anat en el sentit contrari dels Estats Units?

Reportatge de Gemma Aguilera

La història econòmica mundial és plena de crisis de diversa profunditat, d'esclats de bombolles generades en èpoques de bonança i de fracassos en la gestió dels danys. I la gènesi de la tragèdia sempre és la mateixa: registres econòmics excel·lents que es transformen en *booms* sobre els quals es perd ràpidament el control. De poc serveixen els manuals de teoria econòmica, perquè les decisions polítiques i econòmiques, però sobretot els tempos d'aplicació –l'Estat espanyol va admetre que hi havia crisi gairebé dos anys més tard que Alemanya i la UE– i el context internacional, són diferents en cada cas. El Japó i la UE han conegut els efectes de l'esclat de bombolles creades en els àmbits del crèdit, el totxo i la borsa, el primer a partir de la segona meitat dels anys vuitanta i els europeus a partir del 2008. Ha copiat Europa les políti-

ques econòmiques nipones d'èxit, però corre el risc de caure en alguns paranyos que ara comencen a passar factura a l'economia japonesa? El servei d'estudis de CaixaBank ha analitzat a fons aquesta qüestió en l'informe *S'està japonitzant la zona euro?*, en què es posa de manifest que l'eurozona i el Japó tenen característiques comunes com l'envelliment de la població i la baixa productivitat laboral, que certifiquen "el tarannà feble d'aquestes dues economies amb relació a la dels Estats Units".

Els Estats Units van prendre el camí de les mesures ràpides i agressives, que els ha reportat un creixement del PIB i de la renda per càpita més accelerat que en el cas europeu i nipó, que van optar per estratègies més prudentes i d'aplicació més lenta. "Ambdues regions han dut a terme polítiques fiscals d'estímul i polítiques monetàries expansives per lluitar contra

les respectives crisis viscudes, però la manera com s'han implementat i la seva intensitat són diferents", expliquen a EL TEMPS els responsables de l'informe de "La Caixa Research". Des dels anys noranta, el Govern nipó va entrar en el flanc fiscal amb una "expansió pressupostària d'intensitat creixent per reactivar l'economia o, si més no, per esmorteir el cop sobre el sector privat, i va posar en marxa més tard un programa de consolidació fiscal que va incloure una notable pujada de l'IVA, que va tenir uns efectes contractius del consum bruts", apunten. Pel que fa a la segona línia de defensa, la política monetària, els autors de l'estudi consideren que "els estímuls monetaris del Japó als anys noranta van ser tímids, si es comparen amb la resposta que han donat el Banc Central Europeu i la Reserva Federal a partir de la crisi del 2008".

Els japonesos han sortit d'una llarga letargia econòmica i ara comencen a superar la quarta recessió en sis anys. El Govern nipó ha posat en marxa un pla d'estímul de la demanda interna que es basa en més despesa pública, estímul monetari i reformes estructurals.

Ens japonitzem?

La recuperació econòmica de la zona euro és, com ho va ser al Japó, lenta, per raons cícliques però, sobretot, per raons estructurals com la composició demogràfica i la productivitat. És per això que molts experts es plantegen si la UE es recupera lentament precisament perquè s'assembla massa al Japó en aquests dos aspectes. L'augment de l'esperança de vida i la reducció de la natalitat van desencadenar una caiguda en picat del creixement del PIB japonès entre els anys vuitanta i el 2014, conseqüència d'una reducció important de la població activa. Més vells i menys joves. La mateixa tendència que s'observa a la UE, i que té un efecte directe que preocupa els experts: "Les societats envellides tendeixen a ser més conservadores, de manera que l'estalvi es destina a productes menys arriscats", que ahora afecta a la sostenibilitat del deute, sobretot el públic. Perquè "com hem vist en el cas del Japó, els ciutadans han reunit ja una bona part d'aquests bons públics per poder afrontar la vellesa, i per tant, es reduirà la demanda neta de compra d'aquest deute, que el 2014 va assolir el 139% del PIB en termes nets, i paral·lelament, l'envelliment de la població fa augmentar la despesa pública en salut i pensions", afirmen els autors de l'estudi de "La Caixa Research". En aquest sentit, dos efectes preocupen ja el Japó, i ben aviat estaran sobre la taula europea: l'augment de la càrrega del deute públic sobre unes generacions futures amb menys membres, i la possible pèrdua d'impuls innovador i de predisposició a prendre riscos empresarials, perquè la societat tindrà aquest tarannà més conservador des del punt de vista financer.

De fet, l'estructura de població de la zona euro és molt similar, si bé no tan acusada com el Japó. Però la UE té a favor el factor immigració, una eina "potencialment poderosa". En aquest sentit, els experts de l'informe veuen prioritari que "la UE allargui la vida laboral, però també la taxa de natalitat i la participació de la immigració en el mercat laboral amb →

⊕ CRISI JAPONESA, DUES DÉCADES PERDUDES?

La crisi japonesa es remunta a la segona meitat dels anys vuitanta, amb l'esclat de tres bombolles gegants: la del crèdit, la immobiliària i la borsària, que van deixar bancs zombis, un deute públic disparat, una deflació persistent i un baix creixement del PIB. Però dues dècades després, l'economia japonesa té una renda per càpita que no ha parat de créixer i que es manté entre les més elevades del món, una taxa d'atur reduïda, un índex de desigualtat en la distribució de la renda prou baix i posicions de lideratge en competitivitat internacional. A l'altra cara de la moneda, una productivitat del treball baixa i una demografia cada vegada més envellida que posen en perill aquest miracle. El model japonès és un bon mirall per a una UE que encara no ha tancat la crisi, o un camí que cal defugir perquè és inestable a mitjà termini?

Els qui creuen que el Japó ha perdut dues dècades per decisions errònies en les polítiques en matèria fiscal, monetària i financera, encarregades que l'economia aconsegueixi la seva plena capacitat de producció de forma sostenible en el temps, consideren que aquests errors van submergir el país en una llarga etapa de recuperació que, a més, no va ser sòlida, perquè va demorar el reconeixement de la morositat i la recaptalització bancària. Tot plegat va desembocar en una insuficiència de demanda agregada i en acumulació de deute públic, pressions deflacionistes i reducció del PIB potencial. Però el gir econòmic proposat el 2013 pel primer ministre Shinzo Abe va dirigir a apropar-se al receptor americà, i per tant, a donar respostes ràpides i més agressives. Segui com sigui, el Japó ha comès alguns errors que la zona euro hauria d'evitar, però els resultats globals d'aquestes dues dècades de crisi no són, de cap manera, un desastre absolut. Molts indicadors nipons són, justament, l'esperança asiàtica.

L'afectació de la borsa japonesa i l'europea arran dels esclats de les bombolles financeres, el 1990 i el 2008, va ser prou diferent, però la resposta en política fiscal i monetària no ho ha estat tant. Lentitud i tímidesa, en contrast amb la reacció accelerada dels Estats Units.

UE dels Estats Units, que han demostrat saber explotar millor les economies d'escala del seu mercat interior, també perquè, a diferència de la UE, no operen en un mercat fragmentat per diverses regulacions.

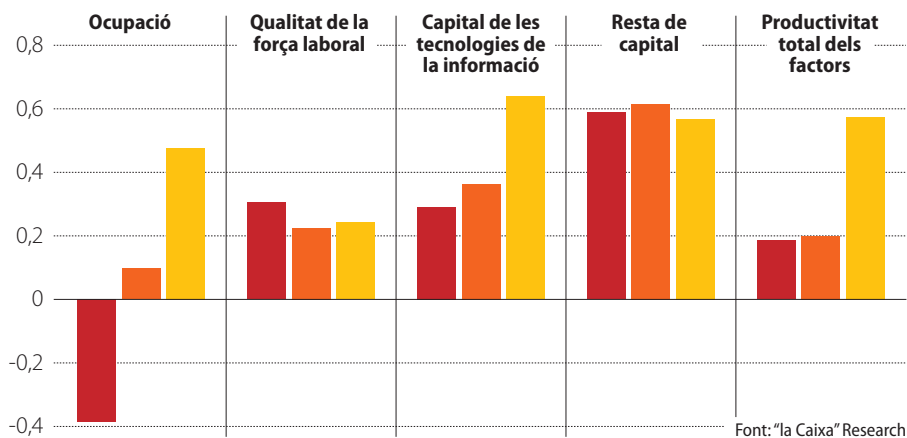
Les receptes

L'informe de CaixaBank conclou que, malgrat les diferències, la zona euro i el Japó comparteixen algunes "xacres" en polítiques demogràfiques i de productivitat, però els remeis que cal aplicar tenen alguns matisos diferents. Així, en el cas del Japó, cal aprofundir en reformes estructurals per complementar les polítiques expansives, fiscals i monetàries que ja s'apliquen, com ara augmentar el percentatge de la població que treballa, amb més presència de la dona al mercat de treball, i intensificar la competència per afavorir el dinamisme empresarial i la inversió, sobretot en indústries relacionades amb les noves tecnologies. Pel que fa a la zona euro, la crisi ha forçat molts països a emprendre reformes estructurals que havien ajornat, que ara cal accelerar, i a més, calen acords polítics que permetin impulsar la construcció d'una veritable unió econòmica en què es disminueixi la càrrega reguladora als mercats de productes i de serveis, que avui expliquen la menor eficiència de l'economia europea i nipona.

Encara que a pilota passada és més fàcil, l'eurozona pot extreure algunes conclusions de la llarga experiència japonesa. "Ha de comprendre la necessitat d'actuar amb cautela davant les recuperacions incipients i la importància d'establir fulls de ruta intel·ligents en la retirada dels estímuls, i que no totes les partides de despesa són iguals. Però també ha d'admetre la necessitat i la contundència en l'aplicació dels estímuls monetaris", argumenten els autors de l'informe de 'La Caixa Research' a EL TEMPS. Japonitzar-se té aspectes positius i aspectes més negatius, però en tot cas, vint anys de crisi ofereixen moltes lliçons sobre com un país surt del pou i el preu que pot pagar per sobreviure. ●

Descomposició del creixement del PIB per factors productius

Variació interanual (%) de la mitjana 1999-2013

→ les migracions tant entre països membres com de tercers països, una carta que al Japó no s'ha jugat".

Més enllà de factors demogràfics, el Japó i la UE tenen en comú la debilitat d'un altre factor clau en la determinació de la capacitat de creixement d'una economia a llarg termini, la productivitat. Durant el 2013, el nivell de productivitat del Japó i de la UE va ser molt menor al dels Estats Units, un 36% i un 24% respectivament. Pel que fa a la productivitat per càpita, el creixement alentit del Japó –tot i que té un dels PIB per càpita més alts del món– és degut a la reducció del nombre d'hores treballades i de la menor població ocupada,

mentre que en el cas de la zona euro, un creixement més minso de la renda per càpita és atribuïble, "gairebé completament, a una evolució més negativa de la productivitat, de manera que en aquest front, desgraciadament la UE no s'està japonitzant". Sí que hi ha similituds en el fet que "la capacitat innovadora de les empreses japoneses es va reduir després de les crisis dels anys noranta, en particular a les indústries de tecnologies de la informació, i una cosa similar podria estar succeint ja a la zona euro", apunten els autors de l'estudi *S'està japonitzant la zona euro?* Tot plegat, la demografia envellida i les dificultats per incrementar la productivitat, diferencien el Japó i la